

طرح نوسازی و بازسازی صنایع کشور

موضوع بند "ح" ماده (۴۶) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه کشور

کمیسیون صنایع

دبیرخانه کمیسیون های تخصصی

عنوان گزارش: طرح نوسازی و بازسازی صنایع کشور موضوع بند "ح" ماده (۴۶) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه کشور
کمیسیون: صنایع
تهیه کننده:
اعضای کمیته پژوهشی دبیرخانه: مهدی تاجیک - هما شریفی
ویراستار: پریسا فتوحی
انتشار: دبیرخانه کمیسیون های تخصصی اتاق ایران
شماره گزارش: ۱۳۹۷۱۲۵
پاییز ۹۷

فهرست

مقدمه	۳
۱- هدف	۴
۲- نسخه مالی وزارت صنعت برای حمایت از تولید و بازسازی و نوسازی صنایع	۴
۳- سند استراتژی راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت	۵
۳-۱- برنامه راهبردی ۱۱ صنعت در استراتژی توسعه صنعتی به‌عنوان پیشران اصلی	۵
۴- عواملی تسریع‌کننده فرآیند کهولت و فرسودگی شرکتها	۷
۵- اقدامات بازسازی و نوسازی صنایع	۷
۶- تاثیر نوسازی صنایع در افزایش کیفیت محصولات تولیدی	۷
۷- میزان توجه مسئولان صنعتی کشور به برنامه‌های توسعه کشور و بازسازی و نوسازی	۸
۸- راهبرد بخش صنعت برای بازسازی و نوسازی صنایع	۸
۹- عملکرد سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران در بازسازی و نوسازی صنایع	۸
۱۰- مهم‌ترین مانع بر سر راه بازسازی و نوسازی صنایع	۹
۱۱- تمهیدات دولت برای حمایت از بازسازی و نوسازی صنایع	۹
پیشنهادات	۱۱

مقدمه

وزارت صنعت، معدن و تجارت در اجرای بند "ح" ماده (۴۶) قانون برنامه پنج‌ساله ششم کشور مصوب ۱۳۹۵ (وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است حداکثر تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه، طرح نوسازی و بازسازی صنایع را به نحوی که منجر به کاهش مصرف و شدت انرژی و آلاینده‌گی و افزایش بازدهی و ارتقای کیفیت تولیدات داخلی و رقابت پذیری آنها شود، تدوین و پس از تصویب هیأت وزیران اجرائی نماید. دولت موظف است اقدامات حمایتی و تشویقی و همچنین تأمین تسهیلات اعتباری مورد نیاز را در قالب بودجه سنواتی پیش بینی کند). طرح پیشنهادی نوسازی و بازسازی صنایع کشور را ارایه نموده است. این وزارتخانه با تأکید بر ضرورت نوسازی و بازسازی صنایع کشور جهت حفظ و ادامه تولید رقابتی در واحدهای صنعتی و اشاره به تأثیرات موردی و محدود تصویب قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و قانون بازسازی و نوسازی صنایع نساجی کشور در سالهای گذشته و عدم تخصیص منابع لازم، اعلام نموده بررسی روند سرمایه گذاری در سالهای گذشته، نمایانگر آن است که سرمایه گذاری های جدید، حتی به میزان استهلاك سرمایه گذاری های انجام شده، صورت نگرفته است. همچنین در روند خصوصی سازی در سالهای گذشته و انتقال واحدها به نهادهای عمومی، منافع حاصله به جای اینکه صرف بازسازی و توسعه واحدها گردد، از منابع مالی شرکت خارج شده که کلیه این موارد بر ضرورت نوسازی و بازسازی صنایع کشور تأکید دارد. لذا در این گزارش به بررسی بیشتر این موضوع می پردازیم.

۱- هدف

وزارت صنعت، معدن و تجارت طرح صدرا اشاره را با هدف کاهش مصرف و شدت انرژی و آلاینده‌گی و افزایش بازدهی و ارتقای کیفیت تولیدات داخلی و رقابت پذیری آنها، برنامه پیشنهادی جهت نوسازی و بازسازی بخش های اولویت دار رشته های مختلف صنعتی، برای اجرا در کل دوره برنامه پنجساله ششم توسعه را به شرح پیوست ارائه داده است.

لازم به توضیح است نوسازی و بازسازی صنایع و واحدهای تولیدی صرفاً محدود به تغییر تکنولوژی یا ماشین آلات نبوده و همزمان اقداماتی از جمله اصلاح ساختار مالی، نیروی انسانی، سرمایه و ... ضروری است که در تدوین دستورالعمل ها و رویه های اجرایی، مدنظر قرار خواهد گرفت. به طور کلی، نوسازی و بازسازی صنایع کشور جهت نیل به اهداف زیر تأکید دارد:

- کاهش قیمت تمام شده محصولات تولیدی و افزایش رقابت پذیری واحدهای تولیدی؛

- نوسازی خط تولید و ارتقاء فناوری واحدها به منظور تداوم حضور در بازار؛

- اصلاح ساختار واحدهای تولیدی اعم از خط تولید، منابع انسانی مالی و مدیریتی؛

- افزایش راندمان، کاهش ضایعات، تکمیل خطوط، کاهش شدت مصرف انرژی در فرایند تولید و محصولات تولیدی؛

- استفاده حداکثری از ظرفیت های تولید و افزایش بهره وری؛

- ارتقاء کیفیت محصولات تولیدی به منظور توسعه صادرات؛

- افزایش توان رقابت تولید داخل در برابر واردات.

- پیگیری فرایند پیوستن کامل کشور به سازمان تجارت جهانی به منظور فراهم آمدن زمینه های رقابت پذیری، بهره وری، کارآمدی و تولید صادراتی.

۲- نسخه مالی وزارت صنعت برای حمایت از تولید و بازسازی و نوسازی صنایع

سال جاری در حالی سال «حمایت از کالای ایرانی» نام گذاری شده که دستیابی به کالای صادرات محور یکی از الزامات تحقق این شعار محسوب می شود؛ الزامی که به نوسازی صنایع داخلی گره خورده است. در این راستا نیز سال گذشته و در قالب طرح رونق تولید، نوسازی صنایع نیز در دستور کار قرار گرفت که قرار است در سال جاری نیز تداوم یابد.

براین اساس مقرر شد تامین منابع مالی مورد نیاز ۶ هزار طرح نیمه تمام با پیشرفت فیزیکی ۶۰ درصد به میزان ۱۰۰ هزار میلیارد ریال و تامین مالی مورد نیاز برای بازسازی و نوسازی ۵ هزار واحد اقتصادی به میزان ۱۰۰ هزار میلیارد ریال در دستور کار قرار گیرد، طرحی که اجرایی کردن آن موجب شد تا شاهد اتمام برخی از طرح های نیمه تمام صنعتی باشیم. آخرین آمار اعلام شده از سوی وزارت صنعت، معدن و تجارت از زمان شروع ثبت نامها (از اول تیر تا ۶ اسفند ۹۶) بیانگر آن است که از مجموع ۱۰۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات پیش بینی شده برای نوسازی و بازسازی ۵ هزار واحد تولیدی در مدت زمان مورد بررسی، در مجموع ۱۳۷ متقاضی موفق به دریافت ۴ هزار و ۸۰۳ میلیارد ریال تسهیلات برای نوسازی و بازسازی شده اند. براساس آمار اعلام شده از زمان شروع ثبت نامها (از اول تیر تا ۶ اسفند ماه ۹۶) از مجموع استان های کشور به همراه مناطق آزاد، در مجموع ۵ هزار و ۶۱۸ درخواست برای دریافت طرح نوسازی ثبت شده که از این تعداد ۱۱۵۷ درخواست به بانک های عامل معرفی شده اند و مبلغی معادل ۳۹ هزار و ۹۷۰ میلیارد ریال برای متقاضیان در نظر گرفته شده است، با این شرایط می توان گفت اولین گام ها برای نوسازی و بازسازی واحدهای متقاضی برداشته شده است تا به این طریق شاهد افزایش بازدهی واحدهای تولیدی در کشور باشیم. با این حال در کنار نوسازی و بازسازی خطوط تولید و واحدهای صنعتی، متولیان این بخش معتقدند در حال حاضر مشکلات و موانع جدی دیگری نیز بر سر راه تولید در کشور وجود دارد که واحدهای تولیدی را درگیر کرده است؛ به طوری که به گفته وزیر صنعت، معدن و تجارت در حال حاضر بسیاری از صنایع با مشکل قدیمی بودن ماشین آلات و خطوط تولید مواجه هستند که این امر می طلبد واحدهای تولیدی به تکنولوژی روز دنیا مجهز شوند. از سوی دیگر این نکته را باید در نظر گرفت که روند نوسازی کارخانه ها با نرخ بالای سود تسهیلات بانکی با وجود مشکلات مختلف بر سر راه تولید همچون بیمه، تامین اجتماعی، مالیات بر درآمد و موارد دیگری در کشور با کندی پیش می رفت و با توجه به اینکه صنایع کشور نیازمند بازسازی و نوسازی هستند و برای تعقیب این هدف نرخ های سود تسهیلات بانکی پاسخگوی این حرکت نبود، در قالب بودجه سال جاری ۳۲ هزار میلیارد تومان یارانه سود تسهیلات اعطایی به تولیدکنندگان در سطح کشور مصوب شد تا بتوانند ماشین آلات خود را نوسازی کنند. علاوه بر قدیمی بودن

واحدهای تولیدی در حال حاضر عوامل مختلف «درونزا» و عوامل «برونزا»، تولید ملی را تهدید می‌کند و شکی در این قضیه نیست، اما این چالش‌ها در بودجه سال ۹۷ با پیشنهاد نمایندگان مجلس شورای اسلامی برخی از نقاط ضعف قوانین و مقررات موجود در جهت حمایت از تولید داخلی حل و فصل شده است.

۳- سند استراتژی راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت

در این سند ضمن بررسی وضعیت موجود و روند شاخص‌های مهم اقتصادی ایران و جهان به وضعیت و روند ایران از منظر شاخص‌های بین‌المللی پرداخته شده است. همچنین فرصت‌ها و چالش‌های بخش صنعت و معدن و اهداف کلی بخش و اهداف کمی بخش تبیین شده است. اولویت‌بندی رشته فعالیت‌ها و تعیین صنایع منتخب و اهداف کمی صادرات از دیگر موارد ذکر شده در این برنامه است.

با رفع اشکالاتی که از طرف منتقدین مطرح شد نسخه دوم سند راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت منتشر شد. و این بار ۱۱ صنعت به‌عنوان پیشران اصلی انتخاب شد. در نسخه اولیه صنایع استراتژیک «خودرو»، «فولاد»، «نساجی و پوشاک»، «سیمان»، «تایر و تیوب»، «لوازم خانگی»، «کاشی و سرامیک» انتخاب شده بود که در نسخه دوم «مس»، «صنایع سلولزی (صنعت چوب و کاغذ)»، «صنایع غذایی و آشامیدنی» و «صنایع دریایی» نیز به آنها اضافه شده است. در ویرایش آخرسند استراتژی توسعه صنعتی علاوه بر بررسی وضعیت موجود، چشم‌انداز تولید این صنایع تا افق ۱۴۰۴ نیز اعلام و با بررسی روند شاخص‌های مهم اقتصادی ایران و جهان وضعیت روند ایران از منظر شاخص‌های بین‌المللی نیز بررسی شده است. از سوی دیگر در این برنامه توجه به آمایش سرزمین، همچنین کم‌توجهی به فعالیت‌های اقتصادی به‌ویژه سرمایه‌گذاری، کاهش سهم بهره‌وری کل عوامل تولید در رشد صنعتی، اتکای بسیار بالای رشد تولیدات صنعتی به بازار مصرف داخلی، پایین بودن زمینه‌های توسعه قابلیت‌های فناوری نوین، تحریم و فاصله گرفتن از بازارها و پیشرفت‌های جهانی، خصوصی‌سازی نادرست در واگذاری‌های انجام شده، کاهش شدید تشکیل سرمایه، ناهماهنگی در سیاست‌های پولی، مالی و ارزی کشور، تشدید واردات غیررسمی، وجود قوانین مغایر با سیاست‌های توسعه صنعتی و نامناسب بودن فضای کسب و کار به‌عنوان چالش‌های پیش رو اشاره شده است. نیز هفت هدف جدید توسعه ای تجاری و بازرگانی در رابطه با تجارت داخلی به این جدول اضافه شده است که در این خصوص می‌توان به «ساماندهی شرکت‌های پخش و توزیع، سهم فروشگاه‌های بزرگ و زنجیره‌ای از شبکه توزیع، توسعه کسب و کارهای اینترنتی، سهم تجارت الکترونیک از تولید ناخالص داخلی، پوشش یکپارچه رهگیری و ردیابی الکترونیکی کالا و خدمات، رتبه جهانی تجارت الکترونیکی کشور و سهم واحدهای دارای صندوق مکانیزه فروش از کل واحدهای صنفی» اشاره کرد.

۳-۱- برنامه راهبردی ۱۱ صنعت در استراتژی توسعه صنعتی به‌عنوان پیشران اصلی

برنامه راهبردی صنعت خودرو :

براساس برنامه‌ریزی صورت گرفته در دومین سند راهبردی برای صنعت خودرو دستیابی به جایگاه نخست صنعت خودرو منطقه، رتبه پنجم آسیا و رتبه یازدهم در جهان با تکیه بر توسعه رقابت‌پذیری مبتنی بر توسعه فناوری پیش‌بینی شده است.

برنامه راهبردی صنعت فولاد :

در سند منتشر شده آمده، فولاد یکی از محصولات مهم و استراتژیک به شمار می‌رود و سهم قابل توجهی از ارزش افزوده صنعتی را به خود اختصاص داده است .

از سوی دیگر برای این صنعت در افق ۱۴۰۴ کسب جایگاه هفتم دنیا با تولید سالانه ۵۵ میلیون تن فولاد خام پیش‌بینی شده است.

برنامه راهبردی صنعت نساجی و پوشاک:

دستیابی به جایگاه سوم صنعت نساجی در منطقه و رسیدن به رتبه پنجاهم جهان با تکیه بر رقابت‌پذیری، نوسازی و سرمایه‌گذاری همراه با توسعه فناوری و ارتقای بهره‌وری عوامل تولید را می‌توان از اهداف پیش‌بینی شده در افق ۱۴۰۴ برای این صنعت دانست.

برنامه راهبردی صنعت سیمان :

برای این صنعت نیز کسب جایگاه سوم جهان با ظرفیت تولید سالانه ۱۲۰ میلیون تن و رتبه اول در صادرات جهانی و ظرفیت تولید در منطقه پیش‌بینی شده است.

برنامه راهبردی صنعت تایر و تیوب :

تولید ۷۰۰ هزار تن انواع تایر و تیوب در افق ۱۴۰۴ هدف گذاری شده است. برای این صنعت نیز رسیدن به جایگاه اول در منطقه و کسب ۳ درصد حجم تولید در جهان مدنظر قرار گرفته است .

برنامه راهبردی صنعت لوازم خانگی :

بر این اساس، چشم انداز این صنعت در افق سال ۱۴۰۴ با به کارگیری فناوری روز دنیا برای این صنعت رسیدن به حفظ جایگاه دوم منطقه، دارای نام تجاری معتبر در جهان با تولید سالانه ۱۶ میلیون دستگاه و صادرات ۳ میلیارد دلار پیش بینی شده است .

برنامه راهبردی صنعت کاشی و سرامیک :

با توجه به ارزیابی صورت گرفته برای این صنعت کسب جایگاه چهارم در جهان با ظرفیت تولید سالانه ۷۰۰ میلیون متر مربع و ۲ میلیارد دلار صادرات در نظر گرفته شده است .

برنامه راهبردی صنعت مس :

رسیدن به جایگاه یازدهم جهان با ایجاد ظرفیت تولید سالانه ۴۵۰ هزار تن مس کاتد پیش بینی شده است. برنامه راهبردی صنایع سلولزی رسیدن به رتبه ۳۲ در تولید کاغذ و مقوا، رتبه ۱۲ در تولید MDF و رتبه ۱۶ در تولید نئوپان جهان برای این صنعت در افق ۱۴۰۴ در نظر گرفته شده است.

برنامه راهبردی صنایع غذایی و آشامیدنی

کسب جایگاه دوم صادرات در منطقه غرب آسیا با صادرات ۶/۵ میلیارد دلاری در سال ۱۴۰۴ هدف گذاری شده است.

برنامه راهبردی صنایع دریایی کشور

در راستای چشم انداز تدوین شده برای صنایع دریایی کشور، چهار هدف کلی در نظر گرفته شده که در این خصوص می توان به افزایش رقابت پذیری و سهم از بازار ساخت و تعمیر شناورها و سازه های دریایی، کسب درصد حداکثری تامین مواد و تجهیزات شناورها و سکوها های دریایی، ارتقای بهره وری نیروی انسانی و توسعه صنایع دریایی مبتنی بر اقتصاد دانش بنیان و صنایع دانش محور اشاره کرد.

سند استراتژی صنعتی کشور دارای ویژگی های وفاق ملی برای توسعه صنعتی کشور است.

با توجه به این سند دولت موظف است اقدامات حمایتی و تشویقی و همچنین تأمین تسهیلات اعتباری مورد نیاز را در قالب بودجه سنواتی پیش بینی کرده و طرح پیشنهادی نوسازی و بازسازی صنایع کشور را ارایه نماید.

با توجه به تأثیرات موردی و محدود تصویب این قانون، تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و قانون بازسازی و نوسازی مانند صنایع نساجی کشور در سالهای گذشته و عدم تخصیص منابع لازم صورت گرفت ولیکن بررسی روند سرمایه گذاری در سالهای گذشته، نمایانگر آن است که سرمایه گذاری های جدید، حتی به میزان استهلاك سرمایه گذاری های انجام شده، صورت نگرفته است.

همچنین در روند خصوصی سازی در سالهای گذشته و انتقال واحدها به نهادهای عمومی، منافع حاصله به جای اینکه صرف بازسازی و توسعه واحدها گردد، از منابع مالی شرکت خارج شده که کلیه این موارد بر ضرورت نوسازی و بازسازی صنایع کشور تأکید دارد.

وزارت صنعت، معدن و تجارت طرح مذکور را با هدف کاهش مصرف و شدت انرژی و آلایندهی و افزایش بازدهی و ارتقای کیفیت تولیدات داخلی و رقابت پذیری آنها، برنامه پیشنهادی جهت نوسازی و بازسازی بخش های اولویت دار رشته های مختلف صنعتی، برای اجرا در کل دوره برنامه پنجساله ششم توسعه ارایه نموده است.

لازم به توضیح است نوسازی و بازسازی صنایع و واحدهای تولیدی صرفاً محدود به تغییر تکنولوژی یا ماشین آلات نبوده و همزمان اقداماتی از جمله اصلاح ساختار مالی، نیروی انسانی، سرمایه و ... ضروری است که در تدوین دستورالعمل ها و رویه های اجرایی، مدنظر قرار خواهد گرفت. به طور کلی، نوسازی و بازسازی صنایع کشور جهت نیل به اهداف زیر تأکید دارد:

- کاهش قیمت تمام شده محصولات تولیدی و افزایش رقابت پذیری واحدهای تولیدی؛

- نوسازی خط تولید و ارتقاء فناوری واحدها به منظور تداوم حضور در بازار؛

- اصلاح ساختار واحدهای تولیدی اعم از خط تولید، منابع انسانی مالی و مدیریتی؛

- افزایش راندمان، کاهش ضایعات، تکمیل خطوط، کاهش شدت مصرف انرژی در فرایند تولید و محصولات تولیدی؛

- استفاده حداکثری از ظرفیت های تولید و افزایش بهره وری؛

- ارتقاء کیفیت محصولات تولیدی به منظور توسعه صادرات؛

- افزایش توان رقابت تولید داخل در برابر واردات.

- پیگیری فرایند پیوستن کامل کشور به سازمان تجارت جهانی به منظور فراهم آمدن زمینه های رقابت پذیری، بهره وری، کارآمدی و تولید صادراتی.

۴- عواملی تسریع کننده فرآیند کهولت و فرسودگی شرکتها

تغییرات فناوری یکی از قابلیت های اساسی رقابتی یک بنگاه یا سازمان است که در سال های اخیر، سرعت رشد آن بسیار زیاد شده است. کوتاه شدن چرخه عمر محصولات و تحولات سریع در محصولات به یک پدیده عادی و روزمره تبدیل شده است. اگر یک شرکت یا سازمان در چنین محیطی نتواند خود را با تکنولوژی روز تطبیق دهد هرگز توان رقابت را نخواهد داشت. وابستگی به مسیر و عدم تلاش برای تغییر و نرفتن به سوی روش ها و مدل های جدید کسب و کار جدید و پویا، عدم انتخاب شرکای استراتژیک دارای اهلیت مناسب، محدود کردن بنگاه ها به روش های تامین منابع مالی محدود، خروج دارایی های فکری و سرمایه های انسانی، شرکت ها را به سوی آنروپی و فرسودگی هدایت می کند. برای برون رفت از این کهولت، مدیران اجرایی سازمان ها و شرکت ها می توانند به ایجاد، گسترش یا اصلاح منابع سازمان و یا شرکت متبوع کمک کنند؛ مشروط به آنکه بدانند چگونه برند، بازار، شبکه توزیع، منابع انسانی توسعه یافته و فناوری ایجاد نمایند. روش های مدرن مدیریت منابع انسانی از جمله کاهش سطوح ساختار سازمانی، به کارگیری قابلیت های عملیاتی جدید برای رویارویی با محیط آشفته، شناسایی روندهای بازار و فناوری های جدید، جهت ادراک و جذب فرصت ها از یک سو و قابلیت یادگیری به عنوان توانایی نوسازی توانمندی های عملیاتی موجود با دانش جدید از دیگر سو، باعث می شود تا سازمان ها از فرسودگی و کهولت به سوی بالندگی حرکت نمایند. از نظر اینجانب بازسازی واقعی یعنی این که سازمان یا شرکت را که همانند یک موجود زنده است کمک کنیم تا در مواقع بیماری با تیمارداری به موقع و صحیح از بستر بیماری بلند شده و به زندگی خود ادامه بدهد.

۵- اقدامات بازسازی و نوسازی صنایع

نوسازی صنعتی محورهای زیادی را در بر می گیرد؛ از توسعه در نظام های تولید، فناوری، بازار گرفته تا سرمایه گذاری، ارتقاء منابع انسانی و ... به طور خلاصه، نوسازی صنعتی یک فرآیند جامعی است که هم ابعاد سخت افزاری یا فیزیکی کارخانه و هم ابعاد نرم افزاری یا نیروی انسانی، دانش فنی، فناوری طراحی، تولید محصول؛ توسعه بازار؛ توسعه مدیریت؛ تسهیل امور قانونی و افزایش کمی و کیفی تولیدات واحدهای صنعتی موجود در یک حوزه صنعتی مشخص را شامل می شود.

۶- تاثیر نوسازی صنایع در افزایش کیفیت محصولات تولیدی

نوسازی تجهیزات و دستگاه های تولیدی واحدهای صنعتی، بر کیفیت محصولات تولیدی می افزاید، این موضوع باعث می شود تا نه تنها بازارهای موجود حفظ گردد، بلکه همراه با افزایش کیفیت، رقابت پذیری و حضور در بازار جهانی از اولویت خاصی برخوردار شود. موضوع نوسازی صنایع و افزایش کیفیت محصولات تولیدی، هنگامی در اذهان مطرح شد که مسئله الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی و باز شدن مرزها بر روی تولیدات رقابتی سایر کشورها پیش آمد. از این رو بیشتر ذهن صاحبان صنایع و مدیران از فرآیند نوسازی صنایع متوجه دریافت تسهیلات و اعتبارات گردید و کمتر بنیان ها و نهادهای نوسازی مورد نظر قرار گرفت. نوسازی صنایع فقط به تجهیز و به روز کردن خطوط تولید خلاصه نمی شود، بلکه باید در فرآیند نوسازی به مدیریت مالی و سایر عوامل تولید از جمله نیروی انسانی، توجه خاصی مبذول گردد. فرسودگی و استهلاک نیروی انسانی نیز چندان از نرخ استهلاک تجهیزات کم ندارد، زیرا نه تنها مورد بازآموزی قرار نگرفته اند، بلکه به علت نرخ پائین سواد، دارای چنین شرایطی نبوده اند، به ویژه از هنگامی که صنایع ایران با موضوع فناوری و نیروی انسانی متخصص و برتر روبه رو شد، بیش از پیش مسئله هزینه سازی تورم نیروی انسانی غیرکارآمد در واحدهای تولیدی و صنعتی را با این واقعیت روبرو کرد که در ترکیب نیروی انسانی تغییراتی انجام دهند. به نظر می رسد که

در شرایط اجرای طرح نوسازی صنایع، اجرای طرح جذب نیروی انسانی کارآمد در واحدهای صنعتی، تا اندازه زیادی قادر است توان واحدها را برای انتخاب نیروی انسانی و نوسازی ساختار نیروی انسانی واحدها افزایش دهد.

اکثر واحدهای تولیدی و صنعتی با فقر مدیریتی رو به رو هستند، از همین رو جذب نیروهای انسانی متخصص و کارآمد، در شناخت استعدادها برای مدیران و نیروهای انسانی آینده بسیار مفید و موثر خواهد بود. به هر حال، جهت افزایش کیفیت محصولات تولیدی و نیز حفظ بازارهای موجود و رقابت‌پذیری و حضور در بازار جهانی، بایستی برای منابع انسانی، اهمیت ویژه‌ای قائل گردید، و در این راستا ضمن نوسازی تجهیزات و دستگاه‌های تولیدی نسبت به جذب نیروی انسانی آموزش‌دیده و متخصص اقدام گردد.

۷- میزان توجه مسئولان صنعتی کشور به برنامه‌های توسعه کشور و بازسازی و نوسازی

موضوع بازسازی و نوسازی، افزایش توان رقابت‌پذیری صنعت ملی، افزایش بهره‌وری عوامل تولید به‌ویژه نیروی کار و سرمایه، ارتقاء سطح فناوری صنایع کشور و دستیابی به فناوری‌های پیشرفته و راهبردی، همواره در برنامه‌های توسعه کشور اشاره شده و به طور ویژه در سیاست‌های کلی بخش صنعت و اقتصاد مقاومتی نیز مورد تاکید قرار گرفته است. با آغاز سال ۹۵، صنایع کشور با ورود ایران به شرایط پساجام به‌طور رسمی وارد فصل جدیدی از شرایط اقتصادی و صنعتی شده و به همین دلیل نوسازی صنایع از کلیدی‌ترین برنامه‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت در این سال خواهد بود.

در طول برنامه ششم بازسازی و نوسازی صنایع این‌گونه هدفگذاری شده است که در صنایع کوچک در سال ۹۵ ابتدا ۴ درصد، در سال ۹۶، ۵ درصد و به همین ترتیب تا پایان برنامه ششم توسعه ۲۵ درصد از صنایع کوچک، نوسازی شود؛ به عبارتی دیگر تا پایان برنامه ششم توسعه ۲۰ هزار واحد کوچک از نظر تجهیزات، فناوری، نیروی انسانی، آموزش و ... نوسازی خواهد شد. در صنایع متوسط و بزرگ نیز هدف‌گذاری ۱۵ درصدی در برنامه ششم توسعه برای نوسازی آن‌ها در نظر گرفته شده است.

۸- راهبرد بخش صنعت برای بازسازی و نوسازی صنایع

به نظر می‌رسد در بازسازی و نوسازی صنایع، رویکرد جلب مشارکت سرمایه‌گذاران خارجی مناسب باشد. با سرمایه‌گذاری داخلی با توجه به محدودیت‌های مالی نمی‌توان مشکلات موجود را حل کرد و باید به سمت سرمایه‌گذاری خارجی برویم. خصوصی سازی صنایع و نوسازی توسط بخش خصوصی از دیگر اهداف بخش صنعت است. تشکیل کنسرسیوم بین شرکت‌های کوچک و ادغام این شرکت‌ها با یکدیگر باعث توان‌افزایی آن‌ها شده و در این صورت شرکت‌ها ناگزیر به بروزآوری خود هم از جنبه‌های سخت‌افزاری و هم از نظر نرم‌افزاری می‌شوند.

۹- عملکرد سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران در بازسازی و نوسازی صنایع

یکی از مأموریت‌های مهمی که سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران برای آن تاسیس شد، نوسازی کارخانه‌های کهنه، فرسوده و دچار مشکلات فنی، مدیریتی و مالی بود.

در آن زمان، نوسازی صنایع به مجموعه‌ای از اقدامات اصلاحی و یا ابداعی اطلاق می‌شد که واحدهای صنعتی و یا صنایع موجود را به وضعیت رقابت‌مند بر اساس منطق تجاری و علمی در یک بازه زمانی برساند. نوسازی صنایع در سال‌های اولیه تاسیس ایدرو به اصلاح صنایع موجود می‌پرداخت و می‌کوشید وضعیت صنایع موجود را رقابت‌مند سازد. بر اساس توان رقابت‌مندی، می‌توان بقای یک واحد صنعتی را ارزیابی کرد که معمولاً در یک بازه زمانی معنادار است.

البته وظیفه سازمان نبود که کارخانه‌ها را در اختیار بگیرد و نوسازی کند؛ بلکه دولت در این باره تصمیم‌گیرنده بود. هرگاه دولت تشخیص می‌داد کارخانه‌ای ورشکست و تعطیل شده و یا در شرف تعطیل است، کارخانه را موقتاً خلع ید می‌کرد و در اختیار سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران می‌گذاشت تا برای نوسازی آن اقدام نماید.

به لحاظ اهمیت نوسازی کارخانه‌های زیان‌ده، در شورای اقتصاد سه مرحله برای کارخانه‌های مذکور به سازمان گسترش پیشنهاد شد. مرحله اول، استفاده از قانون حمایت صنعتی، مرحله دوم، تحویل گرفتن کارخانه‌ها و مرحله سوم، عرضه آنها به صورت مزایده بود. در این میان مقرر شد که

سازمان گسترش به خریدارانی که فاقد قدرت فنی یا مالی بودند، کمک کند. این تلاش‌ها، حمایت‌ها و رهنمودهای مراجع ذیربط حاکی از اهمیت ویژه‌رهایی از وضعیت نابسامان و زیان‌ده کارخانه‌های فرسوده و مستهلک بود. از این‌رو سازمان به‌عنوان امید اصلی برای رفع این معضل به حساب می‌آمد.

در گذشته، اکثر صنایع فرسوده و ورشکسته توسط ایدرو بازسازی شده است که از آن جمله می‌توان به مواردی همچون: کارخانه قند چناران، آبکوه، مرودشت و شاه‌آباد و کارخانه‌های نساجی بهریس، بارش، بوشهر، اطلس‌بافت و صنعت ابریشم نوغان، بازسازی تکمیلی کشت و صنعت نیشکر هفت‌تپه، نساجی قائم شهر، شرکت گسترش صنایع بلوچ و ... اشاره نمود.

در خصوص رویکرد آتی ایدرو در فرآیند بازسازی و نوسازی باید بگوییم که با توجه به محدودیت‌های منابع مالی، در صورتی که منابع مالی مورد نیاز نوسازی ترجیحاً توسط دولت و در چارچوب وجوه اداره‌شده، یارانه بخش صنعت و یا طرح‌های تملک‌داری، منابع مالی بین‌المللی تامین شود، ایدرو بار دیگر می‌تواند با استفاده از تجارب ارزنده خود بر اساس اولویت‌بندی صنایع و نیازهای استراتژیک کشور، نسبت به انتخاب صنایع جهت نوسازی شامل تمامی فرآیندهای نرم‌افزاری و سخت‌افزاری که موجب ارتقای بهره‌وری و توسعه کل زنجیره ارزش صنعت بشود، اقدام نماید.

۱۰- مهم‌ترین مانع بر سر راه بازسازی و نوسازی صنایع

بخش عمده‌ای از صنایع کشور، به دلیل کمبود نقدینگی تعطیل شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که تعداد قابل توجهی از شرکت‌های مربوط به صنایع کوچک و متوسط نیمه‌فعالند و مابقی نیز با حداقل ظرفیت کار می‌کنند. برخی از صنایع بزرگ نیز تنها با ۵۰ درصد ظرفیت فعالند و این نکته باعث می‌شود که صنایع وابسته و زیرمجموعه آن‌ها نیز به همین نسبت کم کار شوند. علت اصلی این رکود، کمبود نقدینگی و سرمایه در گردش، فرسودگی خطوط تولید، ضعف فناوری و مشکلات مدیریتی است که در صورت ادامه این وضعیت، هیچ آینده‌ای جز ادامه رکود تولید، تعطیلی و نهایتاً انحلال بسیاری از شرکت‌ها را نمی‌توان انتظار داشت. پرداخت‌نشدن سهم هدفمندی یارانه‌ها و قوانین رنگارنگی که بر فضای اقتصاد و صنعت حاکم گردیده، سبب شد که صنعت به شدت بیمار شود. کشورهایی که در دنیا صاحب کرسی‌های اقتصادی هستند؛ کشورهای تولیدکننده صنعتی هستند و این صنعت است که سبب می‌شود یک کشور در نظام جهانی، جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص دهد. اگرچه بیشترین مشکل و دغدغه فکری صنعتگران، کمبود نقدینگی است ولی عدم اجرای طرح‌های توسعه‌ای نیز عامل مهمی در کاهش نقدینگی است. در شرایط کنونی، تعامل بانک‌ها با صنعتگران به واسطه کمبود نقدینگی محدود شده است که این خود مشکلی مزید بر همه مشکلات صنعتگران می‌باشد. در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، تامین سرمایه در گردش و فعال‌سازی ۷۵۰۰ بنگاه کوچک و متوسط به عنوان وظیفه بخش صنعت مصوب شده است که گامی موثر برای رفع مشکلات بنگاه‌ها محسوب می‌شود.

۱۱- تمهیدات دولت برای حمایت از بازسازی و نوسازی صنایع

در ذیل تبصره ۱۴ قانون بودجه سال ۱۳۹۵، موضوع هدفمندی یارانه‌ها، مصوب شده است که از محل هدفمندی یارانه، بخش صنعت ۳۵ درصد جهت پرداخت یارانه سود تسهیلات به واحدهای کوچک و متوسط صنعتی، معدنی، کشاورزی، خدمات فنی و مهندسی، گردشگری و صادراتی و ۱۵ درصد جهت حمایت از نوسازی صنایع با رویکرد کاهش مصرف شدت انرژی اختصاص یابد.

در دوران پساتحریم، امکان حضور شرکت‌های معتبر و تراز اول بین‌المللی در صنایع فراهم شده است. با به وجود آمدن زمینه همکاری با شرکت‌های بین‌المللی و ایجاد بازارهایی برای کسب‌وکار و نیز فراهم‌شدن امکان جذب سرمایه‌های خارجی، بدون شک توانمندی و تخصص داخلی کشور تقویت می‌شود و زمینه جذب فناوری و رشد و بازسازی صنایع مختلف مهیا می‌گردد. برای بازسازی و نوسازی، سرمایه‌های خارجی می‌بایست برنامه‌ای راهبردی تدوین و بر مبنای آن عمل کرد.

البته سال‌هاست که دولت حمایت‌هایی را در راستای آماده‌سازی بنگاه‌ها برای واگذاری در راستای اجرای تکالیف قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، انجام می‌دهد برای مثال در بند ب ماده ۱۹ قانون مذکور، شرایطی پیش‌بینی شده که اگر مقدمات واگذاری بنگاه به بخش خصوصی فراهم نباشد ولی با انجام اصلاحات ساختاری، بنگاه قابل واگذاری می‌شود، وزارت امور اقتصادی و دارایی در چارچوبی که هیأت واگذاری مشخص می‌کند، بنگاه را حداکثر ظرف یک سال بازسازی ساختاری نماید. بند ۸ ماده ۲۹ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی نیز بر بازسازی ساختاری، تعدیل نیروی انسانی و آماده‌سازی بنگاه‌ها جهت واگذاری تاکید دارد.

نکته مهم درباره این دو بند قانونی این است که این نوع بازسازی عمدتاً از نوع بازسازی ساختار منابع انسانی است و به امور فنی توجهی ندارد. بنابراین بازسازی فنی که بیشترین منابع مالی را نیاز دارد یا باید با منابع داخلی شرکت‌های مادر تخصصی انجام شود یا با مشارکت سرمایه‌گذاران خارجی و یا از منابع هدفمندی یارانه‌ها.

پیشنهادات

الف - اولویت‌بندی صنایع برای جذب سرمایه

- ماده ۴۶ قانون برنامه ششم صرفاً به تعیین فهرست صنایع اولویت‌دار اشاره دارد و صرفاً ارائه یک فهرست کمکی به توسعه صنایع نمی‌کند، بر این اساس، افزون بر تهیه فهرست اولویت‌ها، **ضرورت تدوین بسته سیاستی** برای آنکه مشخص شود، هر بخش در قبال این اولویت‌ها چه وظایفی دارد بر مبنای اولویت‌های تعیین شده نیز سند راهبردی صنعت، معدن و تجارت است.
- در بند (ح) این ماده، وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف شده است حداکثر تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه، طرح نوسازی و بازسازی صنایع را به نحوی که منجر به کاهش مصرف و شدت انرژی و آلاینده‌گی و افزایش بازدهی و ارتقای کیفیت تولیدات داخلی و رقابت‌پذیری آنها شود، تدوین و پس از تصویب هیأت وزیران اجرائی کند. دولت موظف است، اقدامات حمایتی و تشویقی و **همچنین تأمین تسهیلات اعتباری مورد نیاز را در قالب بودجه سنواتی** پیش بینی کند.

توجه: دیدگاه بخش خصوصی در وهله نخست باید این مساله را مورد واکاوی قرار دهیم که آیا تهیه فهرست، اقدام صحیحی است؟ اگر دولت فهرستی ارائه کند که با نظر بخش خصوصی و تشکلهای در تناقض باشد یا اگر این فهرست منطبق با واقعیت‌های صنعتی کشور نباشد، به اتلاف منابع منتهی خواهد شد.

ب- ضرورت تعیین استراتژی اقتصادی و استراتژی صنعتی

- با توجه به دیدگاه بخش خصوصی در هیچ کشوری سابقه نداشته است که اولویت‌های اقتصادی و صنعتی پیش از طراحی استراتژی صورت گیرد. در عین حال باید به این نکته هم توجه داشته باشیم که با وجود چندین بار تدوین استراتژی صنعتی، اتفاقی رخ نداده است
- ضرورت تعریف دقیق صنعت در برنامه‌های کلان
- تجربه‌های فراوانی از کشورهای صادرکننده نفت و ایران حاکی از آن است که سیاست‌های حمایتی مستقیم از تولید به گسترش بخش دولتی، رانت‌جویی، فساد مالی و ناکارایی در جغرافیای اقتصادی و توسعه نامتوازن و اتلاف منابع مالی دولتی و بانکی منجر شده است، این پرسش‌ها را مطرح کرد که چرا به‌رغم این میزان مواد قانونی و احکام صادره در برنامه‌های توسعه‌ای اما وضعیت تولید رضایت‌بخش نیست؟ مثلاً چرا با آنکه ۲۰ درصد احکام حمایت از تولید به تأمین منابع مالی به ویژه تسهیلات بانکی به تولید اختصاص داشته است اما همچنان دریافت تسهیلات از بانک‌ها به عنوان مهمترین مساله تولید مطرح می‌شود؟
- تشتت آرا در سیاستگذاران و نبود یک نگرش منظم و واحد در خصوص راهکارهای رشد تولید داخلی، فقدان وجود یک استراتژی مشخص توسعه صنعتی و عدم وجود یک نهاد مرکزی مدیریت‌کننده نوع حمایت‌ها طی دهه‌ها بر فضای کسب و کار حاکم بوده است.
- پیش‌نیازهای تحقق این انتظارات دستیابی به یک اجماع و اراده سیاسی در سطوح بالای تصمیم‌گیری کشور نسبت به لزوم تغییر مسیر اقتصاد و پذیرش لوازم و مقدمات آن است.
- اجرای کامل و غیرگزینشی بسته‌های سیاستی و اجتناب از بخشی‌نگری و جزئی‌نگری در اصلاحات اقتصادی، همراه کردن یا حداقل اتخاذ تدابیری برای مدیریت آثار کارشکنی و مخالفت گروه‌های ذی‌نفع و چاره‌جویی برای افزایش ظرفیت‌های اداری و اجرایی و کارشناسی دستگاه‌های دولتی از جمله این اقدامات است.

تقویت رابطه با همسایگان با توجه به پایان ضرب‌الاجل آمریکا

- لزوم نوسازی صنایع هر ۵ سال یک‌بار
- لزوم نوسازی و به‌روز کردن ماشین‌آلات هر ۵ سال یک‌بار احساس می‌شود، گفت: برای آنکه بهره‌وری تولید کاهش پیدا نکند بروزرسانی صنایع هر ۵ سال یک‌بار ضروری است.
- **تأمین منابع بانکی ارزان قیمت**
- آسان نمودن و تقویت و افزایش سرمایه‌گذاری
- کاهش تصدی‌گری و نظارت بیشتر و ساماندهی بر وضعیت تولید

- وضع تعرفه‌های مناسب برای ورود ارزان و آسان فناوری و ماشین‌آلات به کشور
- نوسازی با تمرکز بر صنایع اولویت‌دار و عرضه یابی از چرخه مواد اولیه تا زمان مصرف تا با شناسایی عارضه‌ها بنا بر شرایط به تامین منابع، آموزش، نوسازی ماشین‌آلات، اصلاح ماده اولیه و... اقدام شود.
- بروزرسانی صنایع با شناسایی دقیق و لزوم تغییر کاربری صنایع کشور شناسنامه دقیقی از تجهیزات، فرآیند تولید، پیشینه فعالیت و ... ندارند به همین دلیل نمی‌توان آمار دقیقی از صناعی که فرسوده هستند یا به نقطه غیر قابل بازگشت رسیده‌اند داد اما برآورد نسبی براساس شواهد گویای آن است که بسیاری از صنایع فرسوده هستند و ادامه فعالیت آنها توجیه اقتصادی ندارد.
- به‌طور مثال، صنایع همچون کاشی و سرامیک، فرش ماشینی و... دارای ظرفیت‌های مازاد هستند که زمانی بازار مناسب داشتند اما اکنون اشباع شده‌اند. نمونه موفق تغییر کاربری‌ها صنعت ماکارونی است که تعداد زیادی از واحدها با تغییر فناوری‌های روز تغییر کاربری دادند و تنها چند واحد صنعتی با ظرفیت بزرگ باقی مانده است.
- نوسازی فقط ماشین‌آلات نیست مشکلات صنایع تنها در ماشین‌آلات و منابع مالی خلاصه نمی‌شود و منابع انسانی یکی از مهم‌ترین محورهای صنعتی مغفول مانده است. در حال حاضر صنایع از نبود مدیریت به‌روز رنج می‌برند، بنابراین تفکر حاکم بر صنایع به نوسازی نیاز دارد. رشد بهره‌وری، گسترش تحقیق و توسعه، انعطاف‌پذیری، استفاده از فناوری‌های نو و اتوماسیون مدرن و... همه در گرو تفکر مدیریت سازمانی است.
- تسریع در پرداخت تسهیلات و رفع محدودیت‌های منابع برای نوسازی صنایع می‌تواند نویدبخش ارتقای بهره‌وری باشد. البته در این مسیر نحوه تخصیص منابع به صنایع دارای اهمیت است و وزارت صنعت، معدن و تجارت باید با شناسایی درست صنایع اولویت‌دار مسیر روشنی برای تسهیلات نوسازی صنایع فراهم کند تا اثربخشی این منابع در تولید به خوبی در سال آینده نمایان شود.

توضیح آنکه:

- ۱- از مجموع ۸۷۲ ماده قانونی برنامه‌های اول تا ششم توسعه، ۱۶۰ ماده به حمایت از تولید اختصاص داشته است. بیشترین مواد حمایت از تولید در قانون برنامه چهارم و کمترین این نوع حمایت در قانون برنامه اول بوده است. علاوه بر این، ۳۵۸ حکم مربوط به حمایت از تولید در ۶ قانون برنامه توسعه وجود دارد. بیشترین احکام در قانون برنامه چهارم و کمترین احکام با هدف مورد بحث در قانون برنامه اول توسعه بوده است.
- ۲- بررسی عملکرد وزارت صنعت، معدن و تجارت در خصوص حمایت از تولیدات داخلی، نشان می‌دهد که این وزارتخانه جز اعطای تسهیلات ۱۶ هزار میلیارد تومانی اقدام دیگری نداشته است. این نشان می‌دهد که درک این دستگاه دولتی از حمایت به تزریق پول خلاصه می‌شود. این در حالی است که بسیاری از کسانی که در صف دریافت این تسهیلات قرار دارند، دارای بدهی معوقه بانکی هستند.